

Evoluții și probleme ale catalogării în biblioteca contemporană

LETIȚIA POPESCU
Biblioteca Județeană Mureș

În contextul varietății informaționale biblioteca este constrânsă să se adapteze cerințelor utilizatorilor săi, prin urmare, se impune trecerea de la metode tradiționale de informare (fișe, cataloage) la metode ce folosesc tehnologia informației: baze de date, servicii moderne în rețea etc.

Etapele de dezvoltare a serviciilor bazate pe tehnologia informației sunt în principal:

Etapa zero: arată că toate operațiunile de bibliotecă sunt efectuate manual. Nu sunt introduse noi tehnologii informaționale.

Etapa întâi: 1. Automatizarea serviciilor de bibliotecă:

- catalogare, evidență;
- circulație;
- controlul depozitelor;
- achiziția.

2. Proiectarea și producția OPAC (On Line Public Access Catalogue) și accesul OPAC al utilizatorilor.

Etapa a 2-a: 1. Accesul la baza de date on-line pentru Personal și utilizatori și realizarea bazelor de date accesabile de la distanță.

2. Conectarea Internet pentru personalul bibliotecii.

3. Conectarea Internet pentru utilizatori.

Etapa a 3-a: 1. Serviciile de server Web folosind home-page-ul bibliotecii pentru utilizatorii la distanță:

- informare;
- catalogare;
- e-mail;
- comandă și furnizare de documente.

Studiile efectuate arată că în urmă cu câțiva ani, multe biblioteci se aflau în etapa zero, adică nu erau informatizate. Gradul de informatizare varia mult de la o țară la alta, dar era mult mai ridicat în Marea Britanie și în țările nordice.

În România, procesul de automatizare și informatizare a cuprins în principal marile biblioteci: Biblioteca Națională a României, bibliotecile

universitare, bibliotecile județene, bibliotecile institutelor de cercetare și documentare, Biblioteca Academiei Române.

În prezent, există o serie de bariere care afectează toate bibliotecile în folosirea noilor servicii și surselor de informare. Acestea sunt:

1. bariere ale cadrului administrativ;
2. bariere financiare;
3. bariere legale, mai ales legate de copyright;
4. bariere mentale (atitudinea bibliotecarilor și utilizatorilor față de noile tehnologii);
5. bariere în pregătirea bibliotecarilor;
6. bariere legate de aspectele culturale, lingvistice și personale;
7. bariere geografice;
8. bariere legate de cooperarea între biblioteci, dar și între acestea și alte surse de informație.

Aceste bariere au fost depășite de multe biblioteci prin sprijinul important dat de comunitățile deservite. Astfel, ele au șansa de a deveni mult mai importante decât erau în anii anteriori automatizării. Dar aceasta impune reorganizări atât în cadrul serviciilor, cât și în privința bibliotecarilor. Rolul lor se schimbă, iar ei trebuie să înceapă să se gândească atent la rolul lor în epoca rețelelor. Utilizatorii au și ei nevoie de inițiere în tehnologia informației.

Totodată, bibliotecile trebuie să convingă instituțiile care le asigură susținere financiară că serviciile eficiente depind de resursele financiare și de personalul suficient.

În cele prezentate se observă că serviciile de bibliotecă precum: catalogarea, evidența, circulația, achiziția documentelor, sunt primele care au suferit transformări prin informatizarea bibliotecii.

Catalogarea, în sensul ei clasic, cuprinde două etape principale: 1. descrierea bibliografică a documentelor și 2. organizarea descrierilor bibliografice după anumite criterii pentru a forma cataloagele de bibliotecă.

Descrierea bibliografică se face în general pe fișe standard de 75mm x 125mm, respectând o serie de reglementări internaționale, în funcție de tipul de document.

Descrierea bibliografică a publicațiilor monografice curente (STAS 12629 / 2 – 88) are șapte zone:

1. zona titlului și a mențiunii de responsabilitate;
2. zona ediției;
3. zona datelor de imprimare;
4. zona descrierii fizice;
5. zona seriei (colecției);
6. zona notelor;

7. zona ISBN, a legăturii și a prețului.

Sistemele integrate de bibliotecă (de ex. TINLIB, achiziționat de Biblioteca Județeană Mureș) sunt în general de tip MARC (USMARC, UNIMARC, UKMARC etc.) în care zonele descrierii bibliografice se regăsesc sub formă de blocuri, iar elementele bibliografice se regăsesc în blocuri sub formă de câmpuri.

Înscrierea în câmpurile existente a elementelor descrierii bibliografice respectă regulile descrierii bibliografice manuale, pe fișe, orice greșală amplificându-se în mod mult mai vizibil în sistemul informatizat de bibliotecă.

Introducerea în baza de date a unor descrieri corecte, conforme cu standardele din domeniu, va face ca operațiunile de regăsire a informațiilor să fie mai ușoare.

În general, în bibliotecile informatizate s-a renunțat la cataloagele tradiționale, pe fișe, în principal din cauza volumului pe care acestea îl aveau, în condițiile creșterii fluxului de informații, dar și pentru că nu puteau fi consultate decât în bibliotecă, nu și în afara lor. Există biblioteci care în cadrul serviciilor de catalogare au continuat actualizarea catalogului intern de serviciu, de multe ori ca o minimă măsură de siguranță în cazul unor probleme ale sistemului informatic al bibliotecii.

Cataloagele tradiționale se regăsesc în sistemele integrate de bibliotecă sub forma fișierelor de autoritate: de autori persoane fizice și de autori colectivi; de titluri, de indici de clasificare; de edituri; de subiecte.

Fișierele de autoritate pe care le găsim în sistemele informatizate de bibliotecă îndeplinesc cu succes condițiile unui catalog clasic (pe fișe): sunt flexibile (mobile) – adică se pot intercala noi elemente sau se poate scoate ceea ce nu mai este convenabil; sunt ușor de accesat – orice persoană cu un minim de training se poate descurca; sunt unitare – de aceea trebuie întocmite cu multă atenție și minuțiozitate; pot fi accesate și din exterior în condițiile în care biblioteca se află într-o mare rețea.

Fișierele de autori se formează prin completarea în descrierea bibliografică a câmpului autor. Ca și descrierea pe fișe standard, putem avea autor persoană fizică sau autor colectiv. Trebuie avute în vedere permanent regulile de stabilire a vedetelor de autori, fie ei persoane fizice sau autori colectivi.

În cazul persoanelor fizice, se consideră ca vedetă uniformă, după caz: a) numele real; b) pseudonimul; c) porecla; d) titlul nobiliar sau e) numele personal sub care autorul este identificat în modul cel mai frecvent în edițiile originale ale lucrărilor sale, în forma cea mai completă sub care apare acest nume.

Principiul pare simplu, dar traducerea în practică este dificilă, pentru că modalitatea de unificare este greu de stabilit de către catalogatori.

În general, vedeta de autor persoană fizică este alcătuită din: nume; prenume; elemente de individualizare în cadrul autorilor identificați cu nume personal (prenume) sau ale autorilor perfect omonimi.

Forma numelui autorului în limba originală se stabilește adesea în urma unei destule de ample documentări, indicate fiind enciclopediile țării sale, precum și unele bibliografii, de exemplu, bibliografia națională.

Crearea unor fișiere de autori în conformitate cu regulile stabilite de forurile de specialitate este foarte importantă, având în vedere că multe biblioteci sunt legate în mari rețele de comunicații. Pentru o bună cooperare între biblioteci, și în beneficiul utilizatorilor bazelor de date, fișierele de autori trebuie să fie unitare, în felul acesta regăsirea diferitelor informații fiind mult ușurată.

Și în cazul vedetei de autor – colectiv trebuie respectate reglementările existente în ghidurile de catalogare. Ea, în general, trebuie să fie denumirea sub care colectivitatea este identificată în modul cel mai frecvent în publicațiile sale, vedeta uniformă va fi forma oficială a denumirii respective, în limba originală. Denumirile prescurtate, mai ales sub formă de inițiale, este bine să fie folosite ca vedete numai în cazul în care au ajuns atât de cunoscute încât nu pot produce nici un fel de confuzie, ba chiar nici nu se mai știe forma lor întreagă (ex. UNESCO).

În cazul în care colectivitatea a folosit diferite denumiri, vedeta pentru fiecare lucrare trebuie să fie denumirea pe care o purta colectivitatea în momentul publicării lucrării, denumirile anterioare fiind legate de acestea prin trimiteri.

Trimiterile în sistemele informatice sunt realizate în mod diferit. În TINLIB (programul folosit în Biblioteca Județeană Mureș) există posibilitatea ca o vedetă să fie însoțită și de trimiterile sale.

În bibliotecile românești, pentru a întocmi fișierele de titlu, se folosesc titlurile așa cum apar ele în lucrare, fără preocupare pentru titlul uniform.

Fișierele de subiecte se caracterizează, ca și catalogul pe subiecte prin:

- empirism – subiectele sunt stabilite în funcție de nevoi și sunt corectate și completate la nevoie;
- subiectivitate – depinde mult de disciplina de spirit a alcătuitoareului;
- suplețe a redactării, utilizării, ținerii la zi. Noile noțiuni se introduc cu mare ușurință.

Vedetele de subiect se introduc în descrierea bibliografică în câmpurile afectate lor. Se stabilesc după conținutul și nu după titlul documentului. În lipsa unui tezaur enciclopedic unic pentru definirea subiectelor, multe biblioteci au

folosit indicii CZU atribuiți documentelor, încercând să redea prin conținutul documentelor prelucrate vedetele de subiect derivate din aceștia. Această metodă este utilă, dar face ca informația să fie disipată în prea multe poziții din fișierul de subiecte, pentru că nu există un instrument de lucru riguros, așa cum ar fi un tezaur.

Operațiunea de clarificare a documentelor în biblioteca informatizată poate fi mult ușurată prin faptul că oricând poate fi consultat fișierul de indici CZU folosiți anterior. În cazul aceluiași titluri se pot prelua indicii CZU deja folosiți. Pentru că pot apărea erori prin introducerea greșită a unei cifre sau a unui semn, se poate face, periodic, o verificare a listei de indici. Astfel se va putea regăsi mai ușor informația dorită.

Introducerea tehnologiei informației în biblioteci a dus la un salt calitativ al muncii de catalogare, atât din perspectiva bibliotecarului, cât și a utilizatorului bibliotecii; s-a trecut de la cataloage și bibliografii pe hârtie la calculatorul foarte eficient în stocarea, organizarea, regăsirea și difuzarea informației. Utilizatorii nu vor mai fi nevoiți să se deplaseze la bibliotecă pentru o informație, sau chiar pentru a citi o carte, ci vor putea face acest lucru prin intermediul calculatorului personal, de acasă, conectat la calculatorul bibliotecii.

Abundența informațională este o problemă cu care se confruntă biblioteca modernă, iar soluția este unică și evidentă: automatizarea și informatizarea ei.

BIBLIOGRAFIE

- ❖ Revista *Biblioteca*. 2000-2003.
- ❖ *Ghid de catalogare și clasificare a colecțiilor bibliotecilor universitare din România*. București, Universitatea București, 1976.

The Evolution and the Problems of Cataloguing in Contemporary Libraries

Abstract

It is well-known that the library in our days must evolve in order to respond the readers needs; that implies a better informational endowment.

The process of informatisation may be divided into four stages: the 0 stage refers to the lack of any modern informational mean; the 1st stage implies the automatization of public library services and the acces to OPAC (On Line Public Access Catalogue); the 2nd stage requires Internet connection not only for

librarians, but also for the readers; the 3rd stage refers to the existence of virtual library.

The informational process in our country was obvious in the most important libraries, such as: National Library, University Library, Academic Library. Unfortunately, there are a lot of impediments linked to administrative, financial, mental, geographical, law problems etc. Sometimes, these problems have been solved with the support of local communities.

The process of informational development affected first of all the specific services of the public library: Cataloguing, Evidence, Circulation, Acquisition.

In modern libraries, we do no longer need the traditional catalogue cards, because the readers had no possibility to consult them outside the library.

The use of informational services in public libraries meant a step forward in two ways: the informations are better organized and stored and can be found in a faster and easier way; on the other hand, the readers are better served if they have computers and databases to help them.